

Metafiziksel İyiden Değer'e
AHLAKIN YOLCULUĞU

Metafiziksel İyiden Değer'e
AHLAKIN YOLCULUğU

Emrullah Kılıç

Yayın No: 57
Arařtırma Serisi No: 26
ISBN: 978-625-7800-55-6
E-ISBN: 978-625-7800-56-3
1. Basım, Ocak 2022

Yayın Yönetmeni: Yusuf Temizcan
Yayına Hazırlık: Zeynep Tanrıku
Son Okuma: Ayşe Tuęba Silahtar
Kapak: Beyza Nur Onurcan
İç Tasarım: Zehra Elif Demirci

© **İLEM Yayınları 2022**

Tüm yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt

Hazar Reklam Matbaacılık
Sertifika No.: 26482
İskitler / Ankara
Telefon: +90 312 278 50 77

ilem
YAYINLARI

Aziz Mahmut Hüdayi M. Halk C. Türbe Kapısı S. No:13 Üsküdar - İstanbul
Tel: 0216 310 43 18 Faks: 0216 310 43 18
ilem.org.tr/yayinlar - yayin@ilem.org.tr

İLEM Yayınları, İLEM (İlmi Etüdler Derneği) ve Nobel Akademik Yayıncılık ortak markasıdır. Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

Metafiziksel İyi'den Değer'e
AHLAKIN YOLCULUĞU

Emrullah Kılıç

ilem
YAYINLARI

İçindekiler

Önsöz	ix
Kısaltmalar	xv
Giriş	1

I. Bölüm

Heroik Toplumlardan

Modern Döneme İyi'nin Görünümü

Varlıksal İyi	33
Heroik Toplumlarda ve	
Doğa Felsefesinde İyi'nin Görünümü	33
Sokratik Arete ve Platon'da İyi İdeası	48
Aristoteles: Arkhé ve Phronesis	60
Stoa Felsefesi: Düzen İyi'dir	73
Teolojik İyi	86
Farabi'de İyi'nin Katmanları: Hikmet ve Taakkul	87
İbn Miskeveyh ve Nasiruddin Tusi:	
Saf İyi ve Hayr	101
Thomas Aquinas: Tanrı Sonsuz İyi'dir	112
Modern Dönemde En Yüksek İyi	121
Rene Descartes'ta Mutlak İyi	122
Baruch Spinoza ve Conatus Kavramı	134
Gottfried Wilhelm Leibniz:	
Özne ve Nesnenin Yeni Statüsü	152

II. Bölüm

Metafiziksel İyi'nin Değer'e Dönüşümü

Değerlerin Argümanı ve Görünümü	173
Değerlerin Hakikati ve Gerekçelendirilmesi	175
Değerlerin İnsanileştirilmesi	199
Değerlerin Diyalektikleştirilmesi	210
Değerlerin Yeniden Değerlendirilmesi	219
Yeni Değerler	230
Değerlerin Normatifliği	270
Değerler ve Yaptırım	293
Değerler ve Toplum	309
Değer ve Öznellik	338
İyi ve Değerin Birlikte Varoluşu İçin Arayışlar	351
Paul Ricoeur'nin Yaralı Öznesi:	
Dünyayı Başkaları ile Birlikte Anlama	351
Alasdair MacIntyre'da Yaşamın Öyküsel Bütünlüğü	360
Charles Taylor'da Değeri Varlık Zincirine	
Yeniden Bağlamanın İmkânı	367
Metafiziksel İyi-Fenomenal İyi Gerilimi	371
Sonuç ve Değerlendirme	379
Kaynakça	391
Dizin	419

Önsöz

“Ahlak” ve “değer”i ayrı olarak ele almak pek çok kişinin aklına çeşitli sorular getirebilir. Zira yaygın kullanımında ikisi arasında bir ayrıma gidilmemekte hatta çoğu kez ahlak yerine değer kavramı kullanılmaktadır. Fakat ahlak ile değer arasında örtüşen yönler olsa da ikisi arasında özdeşliğin olmadığını söyleyebiliriz.

Belirli erdemler üzerine oluşturulan ahlak alanı, yerini özellikle 18. yüzyıldan sonra, başlangıçta ekonomik bir terim olarak açığa çıkan fakat zamanla yönelimsel ve içsel olarak olumlama ve olumsuzlama içeren kişisel tercihlerle ilişkili olan değer terimine bırakmıştır. Bu tarihten itibaren ahlaki alanın, yaptırımları olan ve ne yapmamız gerektiğine dair bir zorunluluk olmaktan çok olumsuzluk alanı olarak karşımıza çıktığını söyleyebiliriz.

Değerler ise fail ve onun kimliğinden çok, eylemi ve onun motivasyonunu önceleyen evrensel bir yapı sergileyerek olası tüm bakış açılarının koordinasyonu ile oluşturulmaktadırlar. Sabit ve nesnel gerçeklik alanı yerine, öznenin nesnenin potansiyeline yönelimi ile tanımlanan değerler, gerçeklik alanından kararlılık ve geçerlilik alanına geçişi de beraberinde getirmektedirler. Fakat bu yeni hâl, pek çok soruna da neden olmaktadır. Öznenin, kutsal ya da metafiziksel bir hakikat yerine kendi yönelimleri ve

tercihleri doğrultusunda değerli gördükleri hususlara yönelmesi normatif yapıların çözülüp gücünün de zayıflamasına yol açmakta ve nihayetinde ahlaki alana dair çatı yapıların oluşmasına engel oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, ahlakın temel meseleleri ve tarihsel süreçlerini ele almaktan ziyade “metafiziksel iyi”den “değer”e dönüşümün nasıl olduğunu ortaya koyarak, bu dönüşümü mevcut fenomenleri ve gerilimleri ile ele alıp günümüz açısından değerlendirmek olacaktır.

Bu eser, 2020 yılında Ankara Üniversitesi’nde tamamladığım “Metafiziksel İyi’den Değer’e: Ahlakın Yolculuğu” isimli doktora tezinin gözden geçirilmiş halidir. Türk Felsefe Derneği (TÜFED) tarafından Prof. Dr. Necati Öner Ödülleri, 2020 Yılı En İyi Doktora Tezi Ödülü’ne layık görülen çalışmamın tez olarak savunulmasından kitap olarak yayımlanmasına kadar yardım ve desteğini gördüğüm birçok kişinin ismini anmayı borç bilirim. Bu süreçte öğrencisi olduğum ve duruşuyla bizlere her zaman örnek olan Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi hocam zikretmek isterim. Hususen, tezimle aynı isimli makalesi ile çalışmamızın temel savını oluşturan Prof. Dr. Celal Türer’i özellikle anmalıyım. Çok az sayıda doktora öğrencisine kismet olacak biçimde çalışmamın her aşamasını adeta titiz bir hayat işçiliğine dönüştürüp her türlü yönlendirme, yardım ve tavsiyeyi bilfiil ortaya koyan hocama minnettarım. Yine çalışmamın çeşitli aşamalarında eleştiri ve önerileri ile kıymetli katkılarını gördüğüm Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir’e teşekkür etmeliyim. Ayrıca tereddüte düştüğüm hususlarda her zaman yardımına başvurduğum Dr. Öğr. Üyesi Tuba Nur Umut’a, çalışmamı özveri ile okuyup tashih ve önerilerde bulunan Dr. Öğr. Üyesi Nihat Durmaz’a, katkılarını esirgemeyen Zeynep Demirok, Duygu Miyase Şimşek, Öznur Latife Şişman ve kitabı yayına hazırlayan Mehmet Beydemir’e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen eşim Hanife ile kızlarım Kevser ve Ayşe Neva'yı özellikle zikretmek isterim. Yine bu aşamada fikirlerinden istifade ettiğim fakat ismini zikredemediğim hocalarım, arkadaşlarıma ve dostlarıma da ayrı ayrı teşekkür ederim.

Emrullah KILIÇ
Ankara 2021